

Společné jmění manželů

Rozhodnutí soudu o zúžení společného jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti (§ 148 odst. 1 a 2 obč. zák.) nebrání tomu, aby se manželé později dohodli o tom, že do společného jmění připadnou jednotlivé majetkové kusy z jejich (dosavadních) výlučných majetků.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 22 Cdo 3242/2009, ze dne 22.8.2011)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce D. J., zastoupeného JUDr. D. P., advokátkou se sídlem v O., proti žalované K. J., zastoupené JUDr. V. S., advokátem se sídlem v O., o určení vlastnického práva k nemovitosti, vedené u Okresního soudu v Ostravě pod sp. zn. 32 C 336/2007, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. ledna 2009, č. j. 11 Co 610/2008-56, tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění :

Okresní soud v Ostravě („soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 8. července 2008, č. j. 32 C 336/2007-34, určil, že žalobce je výlučným vlastníkem nemovitostí zapsaných v katastru nemovitostí u Katastrálního úřadu, katastrální pracoviště O., katastrální území P., obec O., a to domu. Dále rozhodl o náhradě nákladů řízení.

Soud prvního stupně zjistil skutkový stav z nesporných tvrzení účastníků, podle kterých byl žalobce výlučným vlastníkem předmětných nemovitostí již před uzavřením manželství s žalovanou. Dne 12. června 2004 účastníci uzavřeli manželství. Rozsudkem Okresního soudu v Ostravě ze dne 24. listopadu 2005, č. j. 23 C 397/2005-13, který nabyl právní moci dne 4. ledna 2006, bylo společné jmění manželů („SJM“) účastníků zúženo až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti. Poté dne 25. dubna 2006 účastníci uzavřeli formou notářského zápisu smlouvu o rozšíření zákonem stanoveného rozsahu majetku ve společném jmění manželů, na základě které bylo společné jmění manželů rozšířeno o předmětné nemovitosti, které byly dosud ve výlučném vlastnictví žalobce. Rozsudkem Okresního soudu v Ostravě ze dne 28. února 2008 bylo manželství účastníků rozvedeno. Žalobce se pak v soudním řízení dovolával určení svého vlastnického práva s tím, že smlouva o rozšíření SJM je absolutně neplatná.

Soud prvního stupně vyšel z § 148, § 143 a § 39 občanského zákoníku („obč. zák.“) a dospěl k názoru, že pokud bylo rozsudkem soudu společné jmění manželů zúženo až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti podle § 148 odst. 1 obč. zák. v tehdy platném znění, mohlo k opětovnému rozšíření dojít pouze rozhodnutím soudu podle § 148 odst. 4 obč. zák., přičemž rozšíření do předchozího rozsahu nelze vyložit tak, že jde o rozšíření o věci, které do společného jmění náležely v okamžiku jeho zúžení, ale zahrnuje celou masu společného jmění vymezenou v § 143 obč. zák. Pokud tedy došlo k zúžení společného jmění rozhodnutím soudu, může dojít k jeho opětovnému rozšíření zase jen dalším rozhodnutím soudu (§ 148 odst. 4 obč. zák.). Z toho důvodu je smlouva o rozšíření zákonem stanoveného rozsahu majetku ve společném jmění manželů, sepsaná dne 25. 4. 2006 notářským zápisem, absolutně neplatná podle § 39 obč. zák., a nemohla založit žádné právní následky; žalobce je tudíž výlučným vlastníkem sporných nemovitostí.

Krajský soud v Ostravě jako soud odvolací k odvolání žalované rozsudkem ze dne 30. ledna 2009, č. j.

11 Co 610/2008-56, rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu zamítl. Dále rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů.

Odvolací soud vyšel ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně, věc však odlišně posoudil po právní stránce. Dovodil, že institut zúžení společného jmění manželů podle § 148 odst. 2 obč. zák. slouží k ochraně druhého manžela v případě, že jeden z manželů získal oprávnění k podnikání nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti. Podle § 148 odst. 4 obč. zák. lze takto zúžené společné jmění rozšířit pouze rozhodnutím soudu, přičemž soud v řízení především zkoumá, zda došlo ke změně poměrů u podnikajícího manžela odůvodňující rozšíření společného jmění do předchozího rozsahu, tzn. zkoumá, zda tento manžel přestal podnikat nebo již není v postavení neomezeně ručícího společníka firmy. Jen při takové změně lze návrhu vyhovět. Ze znění tohoto ustanovení vyplývá, že má opětovně dojít k nastolení režimu společného jmění upraveného v § 143 obč. zák., které je tvořeno majetkem nabytý některým z manželů za trvání manželství (vyjma výjimek v tomto ustanovení uvedených). Odvolací soud dospěl k závěru, že účastníci při uzavření smlouvy sepsané notářským zápisem dne 25. 4. 2006 však neměli v úmyslu nastolit režim § 143 obč. zák., jejich úmyslem bylo dosáhnout, aby se nemovitosti ve výlučném vlastnictví žalobce staly součástí společného jmění manželů, tedy chtěli rozšířit jejich společné jmění. Tohoto cíle bylo možné dosáhnout pouze dohodou uzavřenou podle § 143a odst. 1 obč. zák. Odvolací soud zaujal názor, že taková dohoda účastníků není v rozporu s ustanovením § 148 odst. 4 obč. zák. Odkázal na smluvní volnost účastníků občanskoprávních vztahů, zakotvenou v § 2 odst. 3 obč. zák., a na to, že z § 148 odst. 4 obč. zák. ani z jiného zákonného ustanovení nelze dovodit zákaz, aby po zúžení společného jmění rozhodnutím soudu manželé uzavřeli dohodu formou notářského zápisu, že určitá věc dosud ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů se stane součástí společného jmění manželů.

Proti rozhodnutí odvolacího soudu podává žalobce dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 odst. 1 písm. a) občanského soudního řádu („o. s. ř.“) a uplatňuje dovolací důvody uvedené v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Vytýká odvolacímu soudu nesprávný právní výklad a aplikaci § 143a obč. zák. Odkazuje na ustálenou judikaturu Nejvyššího soudu ČR i Ústavního soudu, ze které lze dovodit právní názor, že podle § 143a odst. 1 obč. zák. se mohou manželé dohodnout pouze na rozšíření nebo zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů, aniž by je touto cestou mohli odstranit. Přitom dohodu mohou uzavřít pouze ohledně majetku, který má být nabyt v budoucnu. Poukazuje na to, že výklad odvolacího soudu nemůže obstát ani z pohledu právní teorie. Polemizuje se závěry odvolacího soudu, že je možné (v rozporu s § 148 odst. 4 obč. zák.) rozšířit postupem podle § 143a odst. 1 obč. zák. společné jmění manželů po jeho zúžení rozhodnutím soudu nad původní rozsah. Tento postup nepovažuje za možný již z toho důvodu, že předpokládá nabytí majetku jedním z manželů teprve v budoucnu, konkrétně po zúžení společného jmění manželů, zatímco v dané věci předmětné nemovitosti žalobce vlastnil ještě před manželstvím. Nepovažuje za správný názor odvolacího soudu, že šlo o jediný možný postup účastníků, když zde byla možnost uzavření darovací smlouvy. Za nesprávný a skutkovými zjištěními nepodložený považuje i závěr ohledně úmyslu účastníků v době uzavření smlouvy, neboť okolnostmi uzavření smlouvy a úmyslem účastníků se soud prvního stupně ani odvolací soud nezabývaly. Za nesprávný považuje i odkaz na § 2 odst. 3 obč. zák. vzhledem k § 148, který není ustanovením dispozitivním. Žalobce se domnívá, že rozhodnutím odvolacího soudu bylo porušeno jeho základní právo na nedotknutelnost vlastnictví (§ 1 odst. 1 obč. zák. a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod). Navrhuje, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaná ve svém vyjádření k dovolání namítá, že dovolání, které bylo doručeno Okresnímu soudu v Ostravě dne 12. 5. 2009, bylo podáno opožděně, neboť dvouměsíční lhůta k jeho podání začala běžet od 10. 3. 2009, to je ode dne doručení rozsudku Krajského soudu v Ostravě žalobci. K obsahu dovolání uvádí, že odvolatel v dovolání argumentuje zcela novými skutečnostmi, v řízení před

nalézacími soudy neuvedenými. Názor dovolatele, že manželé si mohou podle § 143a odst. 1 obč. zák. upravit dohodou své vztahy pouze do budoucna, který opírá o rozhodnutí Ústavního soudu z roku 1996, nemůže obstát, protože v době rozhodování Ústavního soudu mělo ustanovení § 143a odst. 1 jiné znění. Znění § 143a odst. 1 obč. zák. účinného v době uzavření smlouvy o rozšíření společného jmění manželů ze dne 25. 4. 2006 nevyklučovalo možnost rozšíření společného jmění manželů o věc, která dosud byla ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů. Žalovaná navrhuje, aby dovolací soud dovolání odmítl, případně zamítl.

Podle čl. II. - přechodná ustanovení, bodu 12 zákona č. [7/2009](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, účinného od 1. 7. 2009 (vyjma ustanovení čl. I bodů 69, 71 a 100, ustanovení čl. XIII a ustanovení čl. XVII bodu 1, která nabývají účinnosti 23. 1. 2009), dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vyhlášeným (vydaným) přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů; užití nového ustanovení § 243c odst. 2 tím není dotčeno.

Dovolací soud proto při projednání dovolání postupoval podle občanského soudního řádu ve znění účinném před jeho novelizací provedenou zákonem č. [7/2009](#) Sb.

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., že je uplatněn dovolací důvod upravený v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. a že jsou splněny i další náležitosti dovolání a podmínky dovolacího řízení (zejména § 240 odst. 1, § 241 odst. 1 o. s. ř.), napadené rozhodnutí přezkoumal a zjistil, že dovolání není důvodné.

Podle ustanovení § 240 odst. 1 věty první o. s. ř. účastník může podat dovolání do dvou měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího soudu u soudu, který rozhodoval v prvním stupni. „Lhůty určené podle týdnů, měsíců nebo let se končí uplynutím toho dne, který se svým označením shoduje se dnem, kdy došlo ke skutečnosti určující počátek lhůty, a není-li ho v měsíci, posledním dnem měsíce. Případně-li konec lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Lhůty určené podle hodin končí uplynutím hodiny, která se svým označením shoduje s hodinou, kdy došlo ke skutečnosti určující počátek lhůty“ (§ 57 odst. 2 o. s. ř.). „Lhůta je zachována, je-li posledního dne lhůty učiněn úkon u soudu nebo podání odevzdáno orgánu, který má povinnost je doručit“ (§ 57 odst. 3 o. s. ř.). Posledním dnem lhůty k podání dovolání bylo pondělí 11. 5. 2009, neboť konec dvouměsíční lhůty připadl na neděli 10. 5. 2009. Dovolání bylo odevzdáno k poštovní přepravě dne 11. 5. 2009, tedy včas. Proto je Nejvyšší soud věcně projednal.

Manželé mohou smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu rozšířit nebo zúžit stanovený rozsah společného jmění manželů. Takto mohou manželé změnit rozsah majetku a závazků nabytých či vzniklých v budoucnosti, ale i majetku a závazků, které již tvoří jejich společné jmění. Předmětem této smlouvy mohou být i jednotlivé majetkové hodnoty a závazky. Jestliže je předmětem smlouvy nemovitost, která již náleží do společného jmění manželů nebo do výlučného majetku jednoho z nich, nabývá smlouva účinnosti vkladem do katastru nemovitostí (§ 148a odst. 1 obč. zák.).

Podle § 148 odst. 1, 2, 4 obč. zák. soud může ze závažných důvodů na návrh některého z manželů zúžit společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Na návrh některého z manželů soud zúží společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti v případě, že jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti. Jestliže o společném jmění manželů bylo rozhodnuto podle odstavce 1 nebo 2, může být rozšířeno do předchozího rozsahu jen rozhodnutím soudu vydaným na návrh jednoho z manželů.

Podle § 151 obč. zák. jestliže za trvání manželství společné jmění zaniklo, může být obnoveno jen rozhodnutím soudu vydaným na návrh jednoho z manželů.

Stávající úprava obsažená v občanském zákoníku umožňuje provést změny v rozsahu majetkového společenství buď na základě smlouvy uzavřené mezi manžely (§ 143a obč. zák.) nebo na základě rozhodnutí soudu (§ 148 odst. 1, 2 obč. zák.). Zatímco změna rozsahu společného jmění manželů provedená na základě dohody manželů není občanským zákoníkem podmíněna existencí žádného zákonného důvodu a umožňuje manželům i opakovanou změnu rozsahu společného jmění manželů, zúžení společného jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti soudem je vázáno na taxativně provedený výčet důvodů obsažený v § 148 odst. 1, 2 obč. zák. Pro případ zásahu do rozsahu společného jmění manželů na základě smlouvy občanský zákoník nepředpokládá ingerenci soudu a ponechává změny v rozsahu majetkového společenství výhradně na smluvní volnosti manželů. Naproti tomu v případě zúžení společného jmění manželů soudem podle § 148 odst. 1, 2 obč. zák. občanský zákoník v odst. 4 téhož zákonného ustanovení umožňuje rozšíření společného jmění manželů do předchozího rozsahu výhradně jen na základě rozhodnutí soudu vydaného na základě návrhu jednoho z manželů.

Jestliže o společném jmění manželů bylo rozhodnuto podle § 148 odst. 1 a 2, může být rozšířeno do předchozího rozsahu jen rozhodnutím soudu vydaným na návrh jednoho z manželů (k tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2010, sp. zn. 22 Cdo 3942/2008, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2011, poř. č. 18), je třeba posoudit, zda toto ustanovení brání tomu, aby poté, co soud rozhodne o zúžení společného jmění až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, účastníci rozšířili formou notářského zápisu společné jmění o jednotlivé hodnoty nebo závazky (§ 143a odst. 1 obč. zák.).

Především neobstojí námitka dovolatele, že rozšíření možné není proto, že změny v rozsahu společného jmění lze provádět jen ohledně majetku, který účastníci nabudou v budoucnu, a nemohou se týkat věcí, které již ve výlučném či společném majetku jsou. Ústavní soud uvedl, že dohodu podle § 143a obč. zák. (ve znění před novelou č. [91/1998](#) Sb.) lze uzavřít již i ohledně nemovitostí do bezpodílového spoluvlastnictví manželů nabytých, avšak s účinky ex nunc z důvodu zákazu retroaktivity (viz stanovisko Ústavního soudu ze dne 10. září 1996, sp. zn. Pl.ÚS-st.-2/96). Tuto otázku pak řešil i zákonodárce, když novelou provedenou zákonem č. [91/1998](#) Sb. změnil § 143a odst. 1 obč. zák. tak, že se nadále výslovně připouští i změny ohledně majetku již nabytého; takto formulované ustanovení platilo i v době uzavření dohody o zahrnutí sporných nemovitostí do SJM, uzavřené mezi účastníky.

Občanské právo je založeno mimo jiné na principu smluvní volnosti, který může být omezený pouze zákonem a nikoli povahou věci (viz citované stanovisko Ústavního soudu). Proto nelze zákonná ustanovení, omezující smluvní volnost manželů ohledně jejich majetku, ať již společného nebo výlučného, vykládat extenzivně. Zákon stanoví, že pokud soud ze závažných důvodů na návrh některého z manželů zúžil společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti (§ 148 odst. 1 a 2 obč. zák.), může být společné jmění rozšířeno do předchozího rozsahu jen rozhodnutím soudu vydaným na návrh jednoho z manželů (§ 148 odst. 4 obč. zák.). Toto ustanovení brání tomu, aby společné jmění zúžené rozhodnutím soudu bylo dohodou rozšířeno do předchozího rozsahu. Rozšíření společného jmění, zúženého až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, o jednotlivé majetkové kusy však zákon nevylučuje. Stejně tak nelze vyloučit, aby soud na návrh zúžil SJM méně než na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti; to lze dovodit ze slov zákona, který užívá obrátu „zúžit... až na“), tak z uplatnění dispozitivní volnosti subjektů občanskoprávních vztahů a jejího procesního protějšku – zásady dispoziční, které umožňují manželům v mezích zákona volně měnit rozsah společného jmění, a to (vzhledem k vázanosti soudu návrhem) i v případě, že změna nastává až na základě konstitutivního rozhodnutí soudu, vydaného na návrh jednoho z nich. Není tedy ani z tohoto hlediska vyloučeno, aby SJM bylo zúženo tak, že do něj budou náležet věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti a několik dalších majetkových kusů.

Proto je třeba vyjít z toho, že rozhodnutí soudu o zúžení společného jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti (§ 148 odst. 1 a 2 obč. zák.) nebrání tomu, aby se manželé později dohodli o tom, že do společného jmění připadnou jednotlivé majetkové kusy z jejich (dosavadních) výlučných majetků.

Z uvedeného vyplývá, že odvolací soud posoudil věc po právní stránce správně. K dovolací námitce, že odvolací soud vycházel z toho, jaký úmysl měli účastníci smlouvy, ač ohledně této okolnosti nebylo vedeno dokazování, se poznamenává, že jde jen o formulační problém; odvolací soud chtěl vyjádřit, co bylo obsahem smlouvy - rozšíření společného jmění o určité majetkové kusy, nikoliv o jeho rozšíření do rozsahu předcházejícího rozhodnutí o jeho zúžení. Tomuto konstatování se nedá nic vytknout.

Z uvedeného je zřejmé, že rozhodnutí odvolacího soudu je správné. Dovolací důvod upravený v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. tedy v posuzované věci není dán. Vady řízení uvedené v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i jiné vady řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, k nimž dovolací soud přihlíží i bez návrhu, nebyly tvrzeny ani dovolacím soudem zjištěny. Proto nezbylo, než dovolání zamítnout (§ 243b odst. 2 o. s. ř.).

(zdroj: www.nsoud.cz)

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Střídavá péče](#)
- [Restituce](#)
- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)
- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)